

บทนำ

1.1 ความเป็นมา

สำนักงานสถิติแห่งชาติได้เริ่มดำเนินการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากรครั้งแรกในพ.ศ.2517 โดยทำการสำรวจเฉพาะการย้ายเข้าสู่กรุงเทพมหานคร ต่อมาในปี 2526-2533 ได้ขยายขอบข่ายการสำรวจเป็นการย้ายเข้าสู่จังหวัดที่อยู่ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร และบางจังหวัดในส่วนภูมิภาคซึ่งกำหนดให้เป็นเมืองหลักในการพัฒนา และตั้งแต่ปี 2535 จนถึงปัจจุบัน ได้ขยายขอบข่ายการสำรวจให้ครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ

1.2 วัตถุประสงค์และประโยชน์

การสำรวจการย้ายถิ่นของประชากรมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของประชากร เพื่อให้มีข้อมูลสถิติในเรื่องดังกล่าว ใช้ประกอบในการกำหนดนโยบาย และจัดทำแผนเกี่ยวกับการกระจายตัวและการตั้งถิ่นฐานของประชากรในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาโครงการต่างๆ และแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการย้ายถิ่นของประชากร

1.3 ขอบข่ายและกลุ่มรวม

ประชากรที่อยู่ในขอบข่ายการสำรวจ คือ บุคคลที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนส่วนบุคคล และครัวเรือนกลุ่มบุคคลประเภทคนงาน ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลทั่วประเทศ

1.4 รายการข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลที่รวบรวมได้แก่

1. ข้อมูลพื้นฐานทางด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของผู้ย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น เช่น อายุ เพศ ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ อุตสาหกรรม สถานภาพการทำงาน เป็นต้น
2. ข้อมูลเกี่ยวกับการย้ายถิ่น เช่น จำนวนผู้ย้ายถิ่น ทิศทางและกระแสนการย้ายถิ่น รูปแบบการย้ายถิ่น เหตุผลของการย้ายถิ่น เป็นต้น

1.5 คาบเวลาสำรวจ

การสำรวจได้ดำเนินการพร้อมกันทั่วประเทศในเดือนตุลาคม – ธันวาคม 2558

1.6 คำจำกัดความ

1.6.1 การย้ายถิ่น หมายถึง การที่ย้ายสถานที่อยู่อาศัยจากเขตเทศบาลอื่น หรือ อบต. อื่น หรือจากประเทศอื่น ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยครั้งสุดท้ายมายังเขตเทศบาลหรือ อบต. ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ปัจจุบันที่กำลังถูกสัมภาษณ์ ระหว่าง 1 ตุลาคม 2557 ถึง 30 กันยายน 2558

การเปลี่ยนเขตเทศบาลหรือ อบต. เนื่องจากการขยายเขตเทศบาลหรือแยกหมู่บ้าน โดยที่บุคคลหรือครัวเรือนนั้นยังอยู่ประจำที่เดิม และการย้ายสถานที่อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ไม่นับว่าเป็นการย้ายถิ่น

ผู้ย้ายถิ่นระหว่างจังหวัด หมายถึง ผู้ซึ่งจังหวัดที่เคยอยู่ครั้งสุดท้ายก่อนย้าย ต่างกับจังหวัดที่อยู่ในขณะสำรวจ

ผู้ย้ายถิ่นระหว่างภาค หมายถึง ผู้ซึ่งภาคที่เคยอยู่ครั้งสุดท้ายก่อนย้าย ต่างกับภาคที่อยู่ในขณะสำรวจ

1.6.2 ประเภทของครัวเรือนที่อยู่ในขอบข่ายการสำรวจ ครัวเรือนที่อยู่ในขอบข่ายการสำรวจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ครัวเรือนส่วนบุคคล ประกอบด้วยครัวเรือนหนึ่งคน คือ บุคคลเดียวซึ่งหุงหาอาหารและจัดหาสิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การครองชีพโดยไม่เกี่ยวกับผู้ใดซึ่งอาจพำนักอยู่ในเคหสถานเดียวกัน หรือครัวเรือนที่มีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดหา และใช้สิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การครองชีพร่วมกัน ครัวเรือนส่วนบุคคลอาจอาศัยอยู่ในเคหะที่เป็นเรือนไม้ ตึกแถว ห้องแถว ห้องชุด เรือแพ เป็นต้น

2. ครัวเรือนกลุ่มบุคคล

2.1 ประเภทคนงาน ได้แก่ ครัวเรือนซึ่งประกอบด้วย บุคคลหลายคนอยู่กินร่วมกันในที่อยู่แห่งหนึ่ง เช่น ที่พักคนงาน เป็นต้น

2.2 ประเภทสถาบัน ซึ่งหมายถึง บุคคลหลายคนอยู่ร่วมกันในสถานที่อยู่แห่งหนึ่ง เช่น สถานที่กักกัน วัด กรรมาทหาร โดยไม่แยกที่อยู่เป็นสัดส่วนเฉพาะคนหรือเฉพาะครัวเรือน นักเรียนที่อยู่ประจำที่โรงเรียนหรือในหอพักนักเรียน เป็นต้น **ไม่อยู่ในคุ่มรวมของการสำรวจนี้**

1.6.3 สมาชิกในครัวเรือน หมายถึง

1. ผู้ที่อาศัยอยู่เป็นประจำในครัวเรือนและอยู่ในวันสัมภาษณ์

2. ผู้ที่อาศัยอยู่เป็นประจำในครัวเรือน แต่ในวันสัมภาษณ์ได้ไปที่อื่นชั่วคราวโดยไม่มีวัตถุประสงค์จะไปอยู่ประจำที่อื่น และมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

2.1 จากไปที่อื่นชั่วคราวมีระยะเวลาไม่น้อยกว่า 3 เดือน นับจากวันที่จากไปถึงวันที่ทำการสำรวจ (ยกเว้นผู้ที่ไปทำงาน และเรียนหนังสือ)

2.2 จากไปเพื่อศึกษาอบรมดูงานต่างประเทศ น้อยกว่า 6 เดือนที่ไม่ใช่ผู้ที่ไปทำงานนับจากวันที่จากไปถึงวันที่ทำการสำรวจ

2.3 จากไปเกิน 3 เดือน แต่ไม่มีที่อยู่อาศัยประจำที่อื่น เช่น ไปทำงานในเรือ 4 เดือน เซลล์แมน เป็นต้น

2.4 จากไปทำงานและกินอยู่ที่อื่นชั่วคราวไม่เกิน 30 วัน นับจากวันไปถึงวันกำหนดกลับ เช่น คนไปตัดอ้อย ฯลฯ

3. ผู้ที่มาอยู่ชั่วคราวเกิน 3 เดือน

1.6.4 ระดับการศึกษาที่สำเร็จ

ได้จำแนกการศึกษาตามระดับการศึกษาที่สำเร็จดังนี้

1. **ไม่มีการศึกษา** หมายถึง บุคคลที่ไม่เคยเข้าศึกษาในโรงเรียน หรือไม่เคยได้รับการศึกษา
2. **ต่ำกว่าประถมศึกษา** หมายถึง บุคคลที่สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 หรือชั้น ม.3 เดิม
3. **สำเร็จประถมศึกษา** หมายถึง บุคคลที่สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 หรือชั้น ม.3 เดิมขึ้นไป แต่ไม่สำเร็จระดับการศึกษาที่สูงกว่า
4. **สำเร็จมัธยมศึกษาตอนต้น** หมายถึง บุคคลที่สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ชั้น ม.3 ม.ศ.3 หรือ ม.6 เดิมขึ้นไป แต่ไม่สำเร็จระดับการศึกษาที่สูงกว่า
5. **สำเร็จมัธยมศึกษาตอนปลาย**

5.1 สายสามัญ หมายถึง บุคคลที่สำเร็จการศึกษาประเภทสามัญศึกษาตั้งแต่ชั้น ม.6 ม.ศ.5 หรือ ม.8 เดิมขึ้นไป แต่ไม่สำเร็จระดับการศึกษาที่สูงกว่า

5.2 อาชีวศึกษา หมายถึง บุคคลที่สำเร็จ การศึกษาประเภทอาชีวศึกษาหรือ วิชาชีพ ที่เรียน ต่อจากระดับ มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า โดยมีหลักสูตรไม่เกิน 3 ปี และ ไม่ สำเร็จระดับการศึกษาที่สูงกว่า

5.3 วิชาการศึกษา หมายถึง บุคคลที่ สำเร็จการศึกษาประเภทวิชา การศึกษา (การฝึกหัดครู) ในระดับ มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ขึ้นไปแต่ไม่สำเร็จระดับการศึกษาที่ สูงกว่า

6. อุดมศึกษา

6.1 สายวิชาการ หมายถึง บุคคลที่สำเร็จ การศึกษาประเภทสามัญศึกษาหรือ สายวิชาการ โดยได้รับวุฒิปริญญาตรี อนุปริญญาปริญญาตรี โท เอก

6.2 สายวิชาชีพ หมายถึง บุคคลที่สำเร็จ การศึกษาประเภทอาชีวศึกษา หรือ สายวิชาชีพที่ได้รับประกาศนียบัตร วิชาชีพชั้นสูง หรือเทียบเท่า อนุปริญญา ปริญญาตรี

6.3 สายวิชาการศึกษา หมายถึง บุคคลที่ สำเร็จการศึกษาประเภทวิชา การศึกษา และได้รับประกาศนียบัตร ระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี

7. อาชีวศึกษาระยะสั้น หมายถึง บุคคลที่ สำเร็จการศึกษาหรือการฝึกอบรม ประเภทอาชีวศึกษาที่มีหลักสูตรไม่เกิน 1 ปี และได้รับประกาศนียบัตรหรือ ใบรับรองเมื่อสำเร็จการศึกษา พัน ความรู้ของผู้เข้าเรียนได้กำหนดให้ แตกต่างตามวิชาเฉพาะแต่ละอย่าง

เรียน แต่อย่างต่ำต้องจบประมปีที 4 หรือเทียบเท่า

8. อื่น ๆ หมายถึง บุคคลที่สำเร็จการศึกษาที่ ไม่สามารถเทียบชั้นได้

1.6.5 สถานภาพสมรส หมายถึง ความผูกพัน ระหว่างชายกับหญิงในการเป็นสามีภรรยา โดยแบ่งเป็นดังนี้

1. โสด ได้แก่ ผู้ที่ยังไม่เคยสมรส
2. สมรส ได้แก่ ผู้ที่อยู่ร่วมกันฉันท์สามี ภรรยา ไม่ว่าจะทำการสมรสกันถูกต้องตาม กฎหมายหรือไม่ก็ตาม และแม้ว่าระหว่างไป สำนวทั้งสามีภรรยาจะไม่ได้อยู่ด้วยกัน แต่ ยังมีความสัมพันธ์ฉันท์สามีภรรยา เช่น สามี ไปทำงานต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ
3. ม่าย ได้แก่ ผู้ที่คู่สมรสได้ตายไปแล้ว และขณะนี้ยังไม่ได้สมรสใหม่
4. หย่า ได้แก่ สามีภรรยาที่หย่ากันโดย ถูกต้องตามกฎหมาย
5. แยกกันอยู่ ได้แก่ ผู้ที่มีได้อยู่ร่วมกันฉันท์ สามีภรรยาแล้ว แต่ยังไม่ได้หย่ากันตาม กฎหมาย รวมทั้งผู้ที่ไม่ได้สมรสอย่างถูกต้อง ตามกฎหมาย แต่ไม่ได้อยู่ร่วมกันฉันท์สามี ภรรยาแล้ว
6. เคยสมรสแต่ไม่ทราบสถานภาพ ได้แก่ ผู้ที่ สมรสแต่ไม่ทราบว่าสถานภาพใด สำหรับ “แม่ชี” ให้ใช้หลักปฏิบัติเช่นเดียวกับบุคคล ธรรมดา

1.6.6 อาชีพ หมายถึง ประเภทหรือชนิดของงาน ที่บุคคลนั้นทำอยู่ บุคคลส่วนมากมีอาชีพเดียว สำหรับบุคคลที่ในสัปดาห์แห่งการสำรวมีอาชีพ มากกว่า 1 อาชีพให้นับอาชีพที่มีชั่วโมงทำงาน มากที่สุด ถ้าชั่วโมงทำงานแต่ละอาชีพเท่ากันให้ นับอาชีพที่มีรายได้มากกว่า ถ้าชั่วโมงทำงานและ

รายได้ที่ได้รับจากแต่ละอาชีพเท่ากัน ให้นับอาชีพที่ผู้ตอบสัมภาษณ์พอใจ มากที่สุด ถ้าผู้ตอบสัมภาษณ์ตอบไม่ได้ให้นับอาชีพที่ได้ทำมานานที่สุด

1.6.7 อุตสาหกรรม หมายถึง ประเภทของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ได้ดำเนินการโดยสถานประกอบการที่บุคคลนั้นกำลังทำงานอยู่ หรือประเภทของธุรกิจ ซึ่งบุคคลนั้นได้ดำเนินการอยู่ในสัปดาห์แห่งการสำรวจ ถ้าบุคคลหนึ่งมีอาชีพมากกว่าหนึ่งอย่าง ให้นับที่อุตสาหกรรมตามอาชีพที่บันทึกไว้

1.6.8 สถานภาพการทำงาน หมายถึง สถานะของบุคคลที่ทำงานในสถานที่ทำงานหรือธุรกิจ แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. **นายจ้าง** หมายถึง ผู้ประกอบธุรกิจของตนเองเพื่อหวังผลกำไร หรือส่วนแบ่ง และได้จ้างบุคคลอื่นมาทำงานในธุรกิจในฐานะลูกจ้าง
2. **ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง** หมายถึง ผู้ประกอบธุรกิจของตนเองโดยลำพังผู้เดียว หรืออาจมีบุคคลอื่นมาร่วมกิจการด้วยเพื่อหวังผลกำไร หรือส่วนแบ่งและไม่ได้จ้างลูกจ้าง แต่อาจมีสมาชิกในครัวเรือนหรือผู้ฝึกงานมาช่วยทำงานโดยไม่ได้รับค่าจ้าง หรือค่าตอบแทนอย่างอื่นสำหรับงานที่ทำ
3. **ช่วยธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง** หมายถึง ผู้ที่ช่วยทำงานโดยไม่ได้รับค่าจ้างในไร่นาเกษตร หรือในธุรกิจของสมาชิกในครัวเรือน
4. **ลูกจ้าง** หมายถึง ผู้ที่ทำงานโดยได้รับค่าจ้าง เป็นรายเดือน รายสัปดาห์ รายวัน รายชิ้น หรือเหมาจ่ายค่าตอบแทนที่ได้รับจากการทำงาน อาจจะเป็นเงิน หรือสิ่งของ

ลูกจ้างแบ่งออกเป็น 3 ประเภท

4.1 ลูกจ้างรัฐบาล หมายถึง ข้าราชการ พนักงานเทศบาล พนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัด ตลอดจนลูกจ้างประจำ และชั่วคราวของรัฐบาล

4.2 ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ หมายถึง ผู้ที่ทำงานให้กับหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ

4.3 ลูกจ้างเอกชน หมายถึง ผู้ที่ทำงานให้กับเอกชน หรือธุรกิจของเอกชน รวมทั้งผู้ที่รับจ้างทำงานบ้าน

5. การรวมกลุ่ม หมายถึง กลุ่มคนที่มาร่วมกันทำงานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพึ่งตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกแต่ละคนมีความเท่าเทียมกันในการกำหนดการทำงานทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการลงทุน การขาย งานอื่นๆ ของกิจการที่ทำ ตลอดจนการแบ่งรายได้ให้แก่สมาชิกตามที่ตกลงกัน (การรวมกลุ่มดังกล่าวอาจจดทะเบียนจัดตั้งในรูปของสหกรณ์หรือไม่ก็ได้)

1.6.9 ครัวเรือนเดิม หมายถึง ครัวเรือนสุดท้ายของผู้ย้ายถิ่นก่อนที่ผู้ย้ายถิ่นย้ายมาอาศัยอยู่ในครัวเรือนปัจจุบัน

1.6.10 ครัวเรือนอื่น หมายถึง ครัวเรือนที่นอกเหนือจากครัวเรือนเดิมและครัวเรือนปัจจุบัน